

Список літератури:

1. Дзюблук О.В. Валютна політика : [підручник] / О.В. Дзюблук. – К. : Знання, 2007. – 422 с.
2. Шелудько С.А. «Валютна пастка» для економіки України та пошук шляхів її уникнення / С.А. Шелудько // Актуальні питання функціонування фінансового ринку в умовах кризових явищ світової економіки : мат. Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Одеса, 15–16 квітня 2016 р.). – Одеса : ОНЕУ, 2016. – С. 186–192.
3. Шелудько С.А. Облікова ставка центрального банку як інструмент валютного регулювання / С.А. Шелудько // Регіональна економіка та управління. – 2015. – № 4(07). – Ч. 2. – С. 118–122.
4. Фінансові ринки / Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=44578#2.
5. Рябініна Л.М. Грошово-кредитне регулювання економіки, його методи, інструменти та механізми / Л.М. Рябініна // Потенціал економічного розвитку в контексті європейської інтеграції : збірник наукових праць з актуальних проблем економічних наук / Наукова організація «Перспектива». – Дніпропетровськ : Гельветика, 2013. – С. 130–140.
6. Грошово-кредитна та фінансова статистика / Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=44578#1.
7. Аналітика / Асоціація українських банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://aub.org.ua/index.php?option=com_arhive_docs&show=2005&Itemid=112.
8. Показники валютного ринку / Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=7693080.

УДК 336:368

Юхименко В.М., аспірант*Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

ВИТОКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПІДХОДУ ДО ОЦІНКИ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Юхименко В.М. Витоки європейського підходу до оцінки платоспроможності страхових організацій. У статті узагальнено ретроспективний погляд на походження та розвиток європейської системи платоспроможності страхових організацій. Проаналізовано директиви ЄС, які поклали початок запровадження системи платоспроможності страховиків. Представлено результати досліджень, на основі яких розраховано оптимальний розмір маржі платоспроможності страхових організацій на території ЄС.

Ключові слова: Європейський Союз, платоспроможність, страхова організація, страховий ринок, регулювання страхової діяльності.

Юхименко В.Н. Истоки европейского подхода к оценке платежеспособности страховых организаций. В статье обобщен ретроспективный взгляд на происхождение и развитие европейской системы платежеспособности страховых организаций. Проанализированы директивы ЕС, которые положили начало внедрению системы платежеспособности страховщиков. Представлены результаты исследований, на основе которых рассчитан оптимальный размер маржи платежеспособности страховых организаций на территории ЕС.

Ключевые слова: Европейский Союз, платежеспособность, страховая организация, страховой рынок, регулирование страховой деятельности.

Yukhmenko V.M. The origins of European approach to solvency of insurance organizations. The paper summarizes a retrospective view of foundation and development of the European solvency system of insurance organizations. The study analyzes the primary EU Directives, which launched the solvency system of insurers. This paper illustrates the research results on which optimal level of the solvency margin of insurance organizations in the EU was calculated.

Keywords: European Union, solvency, insurance organization; insurance market; regulation of insurance.

Постановка проблеми. Страхові організації є основоположним складником усієї страхової системи. Саме на рівні неї здійснюються страхові відносини, висуваються вимоги регулюючих органів тощо. Фінансовий стан окремо взятого страховика

має безпосередній вплив на стабільність та надійність страхового ринку в цілому, тому забезпечення стійкості страхового ринку і захист інтересів споживачів є першочерговим завданням регуляторного органу будь-якої країни.

Важливим чинником розвитку безпечного та стабільного ринку страхування є платоспроможність страхових організацій, оскільки тільки платоспроможний страховик може своєчасно виконувати свої зобов'язання, передусім перед страхувальниками. Проте неспроможність страховиків виконувати свої зобов'язання може негативно позначатися на фінансових результатах діяльності інших учасників страхових відносин. Для будь-якого суб'єкта, який функціонує на ринку страхування, поняття платоспроможності є домінуючим під час визначення фінансової стійкості тієї чи іншої страхової організації. При цьому в розвинених країнах страхування прийнято розглядати як основний інструмент, який гарантує стабільність суспільства і зменшує наслідки негативного впливу випадкових подій. Таким чином, для страхових організацій важливо бути платоспроможними, тобто здатними відповідати за всіма своїми зобов'язаннями, ось чому страхові організації є об'єктами підвищеної уваги з боку держави.

У сучасних умовах надзвичайної актуальності набувають питання гармонізації національного та європейського досвіду. Зокрема, у розрізі перегляду вимог до платоспроможності страхових організацій повинні враховуватись інтереси всіх суб'єктів ринку страхування та його специфіки. Нині вважається, що система пруденційного нагляду та нормативи платоспроможності, які існують в Європейському Союзі (ЄС), є доволі жорсткими, але водночас найбільш ефективними. Враховуючи це, доцільним є вивчення позитивного досвіду в процесі становлення і подальшого розвитку системи платоспроможності страховиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми оцінки та забезпечення платоспроможності страхових організацій розглядали такі вітчизняні науковці, як: В. Базилевич [16], Н. Внукова, О. Гаманкова [14], М. Іванова [13], Р. Пікус [16], А. Супрун [16], Н. Ткаченко, Л. Шірінян [17] та ін. Зарубіжні науковці також приділяли даному питанню свою увагу, зокрема: Б. Петревська [2], Т. Броже, К. Бутачі [5], О. Шауб [1] та ін. Проте досвід країн – членів ЄС щодо оцінки платоспроможності страхових організацій у своєму становленні та розвитку є недостатньо висвітленим.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення досвіду країн – членів ЄС у становленні та розвитку системи забезпечення платоспроможності страхових організацій.

Виклад основних результатів. Проблема вивчення питання платоспроможності страхових організацій, а також можливості адекватно оцінити і регулювати платоспроможність страховика виникла разом із появою самого інституту страхування [12]. У різних країнах по-різному трактується саме поняття платоспроможності страхової організації. У країнах Європейського Союзу воно включає не тільки визначення необхідного обсягу вільних від зобов'язання ресурсів для запобігання банкрутству,

але й комплексний підхід до оцінки всіх потенційних ризиків у страховій діяльності. В Україні дана дефініція охоплює систему оцінки платоспроможності страхової організації і має на увазі лише розрахунок декількох фінансових показників.

Контроль і регулювання платоспроможності страхових організацій є однією з найважливіших сторін діяльності органів страхового нагляду в країнах ЄС. Свобода розміщення капіталу для відкриття філій, представництв у межах ЄС зумовила необхідність створення єдиної системи контролю платоспроможності страховиків. Особливу увагу в процесі страхового нагляду приділено аналізу платоспроможності страхової організації, що включає: оцінку ризиків, пов'язаних з активами; аналіз актуарних ризиків; аналіз співвідношення активів і зобов'язань; аналіз ефективності і прибутковості.

Однак органи нагляду в Європейському Союзі не відразу прийшли до наявного розуміння системи платоспроможності страхових організацій. Саме географічне зростання країн – членів ЄС, а також їх спільне бажання створити єдиний ринок капіталу та послуг, які могли б вільно рухатися в рамках Союзу, послужило причиною для формування єдиної системи оцінки і регулювання платоспроможності європейських страхових організацій. Для того щоб ринок став більш вільним, необхідно було звести нанівець відмінності в національних законодавствах різних країн, а також скоординувати резерви, призначені для фінансових гарантій. Також важливим було визначення самого поняття страхування, що і було зроблено в Першій директиві [6].

Перші директиви ЄС зі страхування життя і загальних видів страхування були опубліковані 24 липня 1973 р. і 5 березня 1979 р., які ознаменували перші кроки в напрямі створення вільного страхового ринку в рамках ЄС. Вимоги директив повинні були виконуватись страховими організаціями для забезпечення платоспроможності [10, с. 15]. Основою для цієї вимоги були роботи професора Кампаня, який у 1948 р. опублікував звіт про оцінку платоспроможності, який було складено на основі 10 страхових організацій зі страхування життя в Данії за 1926–1945 рр. [3]. Пізніше він був доопрацьований і доповнений самим професором, і в 1957 р. опубліковано нову версію даного документу. Дані, що опубліковані в звіті, були отримані від 10 страхових організацій, що працювали у Швейцарії в 1945–1954 рр. У звіті була викладена основна думка, яка є схожою з висловлюваннями у 1952 р. Т. Пентікайненена, фінського математика та актуарія, професора Гельсінського університету, про те, що для визначення платоспроможності страхової організації необхідно брати до уваги потенційні ризики, на які вона наражається. Професор Кампань також стверджував, що будь-яка модель оцінки платоспроможності не повинна давати інформацію щодо позицій платоспроможності окремої організа-

ції відносно інших, а лише забезпечити раннє попередження настання несприятливих подій [4].

Результатом цих двох досліджень стало припущення науковця про те, що ймовірність настання такого страхового випадку, який може спричинити банкрутство страхової організації протягом трьох років, становить 1/1000. Оскільки в середньому сумарні витрати страхової організації (з урахуванням комісії) становлять 42% від зібраних премій, близько 58% залишаються на врегулювання збитків (рис. 1) [3].

Із рис. 1 видно, що в комбінованому показнику коефіцієнт витрат, імовірно, залишається постійним і рівним 42%, а коефіцієнт збитків характеризується бета-розподілом. За рівня значущості 0,9997 перцентилей коефіцієнт збитків приблизно дорівнює 83%. Таким чином, комбінований коефіцієнт становить 125%. Це означає, що для страхової організації запас платоспроможності (маржа платоспроможності) у розмірі 25% зібраних премій було б достатньо для забезпечення страховика від банкрутства. Більш того, також було зроблено припущення щодо додаткових 2,5% премій, отриманих від договорів, переданих у перестраховування, які повинні бути додані до маржі для гарантій платежу по перестраховуванню [13].

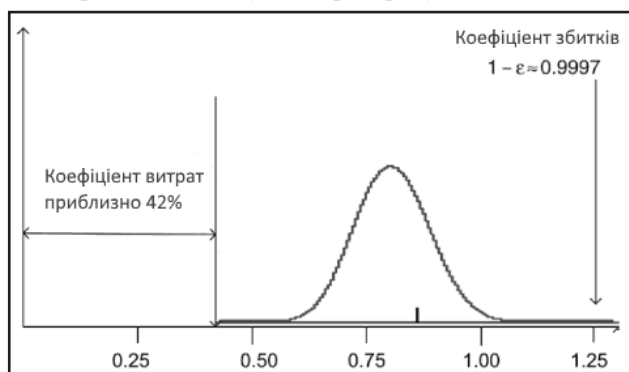

Рис. 1. Підхід проф. Кампаня по страхуванню іншому ніж страхування життя

Такий підхід професора Кампаня є досить простим і водночас логічним. Припустимо, страхова нетто-премія становить 100%. Із цієї величини необхідно відняти середній коефіцієнт витрат (expense ratio), отриманий із кожної країни. Частина, що залишилася від 100%, – сума, яка припадає на платежі для покриття збитків. Далі проводиться розрахунок оцінки ризику за коефіцієнтом збитків (Value at Risk of the loss ratio, VaRLR) по кожній країні, й отриманий результат додається до різниці (100% коефіцієнт витрат).

Схожий метод був запропонований для визначення мінімального розміру маржі платоспроможності на території Європейського економічного співтовариства (пізніше Євросоюз). Для забезпечення стійкості страхових організацій використовувалася маржа платоспроможності в розмірі 25% зібраних нетто-премій, що дасть змогу страховику відпо-

відати за своїми зобов'язаннями, особливо якщо під час її розрахунку беруться до уваги приховані резерви. Більш того, концепція мінімальної маржі платоспроможності була запропонована в А.М.Е. – одиниці вимірювання в рамках Європейської валютної угоди (одна одиниця дорівнювала одному американському долару) [12].

Таким чином, було запропоновано такі критерії для страхових організацій щодо рівня маржі платоспроможності:

- 1) 25% від зібраних нетто-премій;
- 2) 2,5% від перестраховувальних премій;
- 3) 250,000 ЕКЮ.

Подальший розвиток обговорення розміру маржі платоспроможності отримало в 1963 р. на конференції щодо створення єдиного страхового ринку в рамках Європейського економічного співтовариства. Спочатку обговорювалися технічні резерви, покриття активів цими резервами, а також контроль над активами. У підсумку було прийнято рішення ввести альтернативні критерії для мінімального розміру маржі платоспроможності, які ґрунтувалися на трьох коефіцієнтах:

- відношення вільних від зобов'язань активів до зібраних премій за останній рік;
- відношення вільних від зобов'язань активів до середнього розміру страхових збитків за останні три роки;
- відношення вільних від зобов'язань активів до технічних резервів.

На основі даних з п'яти країн за десять років (195–1960) проведено аналіз, за результатами якого можна зробити такий висновок: сумарний коефіцієнт збитків (відношення сумарних збитків до отриманих премій) характеризується нормальним розподілом. Результати, отримані з різних країн, було зважено пропорційно до їхніх часток на європейському ринку. Таким чином, було отримано такі дані щодо маржі платоспроможності страховиків:

- 1) 24% від бруто страхової премії;
- 2) 34% від збитків, що настали;
- 3) 19% від технічних резервів [11].

Пізніше в деяких європейських країнах висловлювалася думка, що запропонований рівень маржі платоспроможності був занадто високим, а іншим він здавався достатнім. У підсумку було досягнуто такий компроміс: необхідний рівень маржі платоспроможності повинен бути більшим із двох розрахованих індексів – індексу премій і індексу виплат. Для індексу премії: 18% від бруто-премій до 10 млн. євро і 16% від нетто-премій при перевищенні 10 млн. євро. Для індексу виплат: 26% від середніх збитків до 7 млн. євро і 23% від середніх збитків понад 7 млн. євро.

Середній індекс виплат зазвичай розраховувався за останні три роки (лише для деяких ризиків, таких як град або шторм, – сім років). Отриманий результат зменшується на частку перестраховиків (від-

ношення нетто-виплат до бруто-виплат), причому максимально це зменшення може становити 50%. Перехід від індексу премій до індексу виплат зазвичай відбувається за коефіцієнту збитків рівному 69% (відношення 18/26 приблизно дорівнює відношенню 16/23, що, своєю чергою, приблизно дорівнює 69%) [12].

Такий підхід відображає систему оцінки платоспроможності страховиків Solvency I. Однак у цій системі присутній один вагомий недолік: вона не враховувала структуру збитків організації¹. Більше того, для отримання достовірних даних необхідно, щоб активи, які приймаються для покриття маржі платоспроможності під час її розрахунку, були чітко визначеними та реальними.

Під час процесу створення директив по страхуванню іншому ніж страхування життя спеціально скликана Комісія з вивчення питань створення єдиних принципів діяльності страхових організацій прийшла до висновку, що необхідно переглянути резерви, які мають відношення до маржі платоспроможності. Однак для того щоб не відтягувати створення єдиного ринку страхових послуг на території ЄС, було прийнято рішення відкласти цей аспект. Згодом у 1994 р. було знову підняте дане питання, і в рамках Європейського наглядового органу була створена робоча група для аналізу ефективності наявної системи регулювання та оцінки платоспроможності страхових організацій, яку очолив доктор Г. Мюллер [14].

Відповідно до звіту доктора Мюллера [11], наявний підхід цілком має право на існування. Однак страховий ринок у цілому і наглядові органи ЄС виступали за спрощення системи розрахунку індексу премій та індексу виплат для страхування іншого ніж страхування життя. Група Мюллера прийшла до висновку, що поділ системи платоспроможності на мінімальний гарантійний фонд, гарантійний фонд і маржу платоспроможності має підтримуватися й надалі. Розмір мінімального гарантійного фонду було запропоновано значно збільшити, принаймні

до того рівня, який би враховував інфляцію з 1973 р. Також, на думку всієї групи, контролюючі органи повинні мати право втручатися в діяльність організації, навіть за умови дотримання вимог до маржі платоспроможності і формування технічних резервів. Доктор Мюллер розумів, що для оцінки функціонування страхової організації недостатньо оперувати тільки фінансовими показниками, необхідно враховувати й інші фактори, як ті, що можна кількісно оцінити, так і ті, що не піддаються такій оцінці.

Висновки. Таким чином, на основі вищевикладеного можна стверджувати, що система платоспроможності, яка склалася на території ЄС, є динамічною і постійно змінюваною. В Україні поки що використовується європейська методологія, яка відповідає донедавна діючій на території Європейського Союзу, Solvency I. Але зміни, що відбуваються на світовому страховому ринку, зміни в методах управління ризиками, стандартах бухгалтерського обліку, процесах глобалізації, розвитку фінансових інструментів, означають, що вимоги до платоспроможності страхових організацій, які діяли протягом багатьох років у державах – членах ЄС, нині більше не відповідають новим ризикам і викликам. Дослідження того, як започатковувалася та розвивалася система платоспроможності страхових організацій Європейського Союзу, демонструє послідовний та логічний підхід. Разом із тим постала необхідність реформування старого підходу, що враховує комплекс ризиків у діяльності страхових організацій та запровадження Solvency II, яку активно використовують із початку 2016 р.

В Україні також постала необхідність проведення реформування системи платоспроможності страхових організацій. Ураховуючи низку недоліків, така концепція є необхідною для підвищення захисту інтересів застрахованих осіб. Запровадження цих змін готується в рамках проекту закону України «Про страхування» у новій редакції, та, на нашу думку, матиме істотний вплив на страховий ринок України.

Список літератури:

1. Alexander Schaub. The Lamfalussy process four years on // Journal of Financial Regulation and Compliance. – 2005. – Vol. 13 Iss: 2. – P.110–120.
2. Biljana Petrevska. Solvency II – supervision of the insurance undertakings risk management systems // Iustinianus Primus Law Review. – 2014. – Vol. 5:1. – P. 2–13.
3. Campagne Buol and De Mori, Report on Solvency Assessment for the non-life insurers. – 1948.
4. Campagne C. Minimum standards of solvency for insurance firms. OEEC. – TFD/PC/565, 1957.
5. Casian Butaci. The new European prudential supervisory system of insurance «Solvency II» // Annals. Economics Science Series. – 2010. – Issue XVI. – P. 662–668.
6. EIOPA, Directive 79/267/EEC of the European Parliament and of the Council of 5 March 1979.
7. Embrechts P., Frey R., McNeil A. Quantitative risk management // Princeton Series in Finance, Princeton. – 2005. – Т. 10. Memorandum EU IP/07/1060. Solvency II: Frequently Asked Questions (FAQs). Brussels, 10 July 2007 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-07-286_en.htm?locale=en.

¹ Очевидно, що вимоги щодо платоспроможності для організації, у якій 10 страхових виплат, кожна з яких становить 100 000 гр. од., повинні бути вище, ніж вимоги до організації, яка здійснює 1 000 виплат по 1000 гр. од.

8. Michel Noel, Challenges and Opportunities of EU-Ukraine Free Trade Agreement for the Development of Securities Markets and Non-Bank Financial Institutions in Ukraine // World Bank Working Paper, October 2008. – 115 p.
9. Sandström A., Solvency: Models, Assessment and Regulation. Chapman & Hall. – 2006. – 448 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.crcpress.com/Solvency-Models-Assessment-and-Regulation/Sandstrom/97815848855482>.
10. Sandström A., Handbook of Solvency for Actuaries and Risk Managers: Theory and Practice – 2010. – 1113 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.crcpress.com/Handbook-of-Solvency-for-Actuaries-and-Risk-Managers-Theory-and-Practice/Sandstrom/9781439821305>.
11. Иванова М.В. Оценка и регулирование платежеспособности страховых организаций в странах Европейского Союза и России / М.В. Иванова. – М. : Анкил, 2010. – 102 с.
12. Гаманкова О.О. Фінансова стійкість та платоспроможність страхової організації / О.О. Гаманкова // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Економіка. – 2007. – Вип. 94–95. – С. 18–23.
13. Директива 2009/138/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25 листопада 2009 року про початок і ведення діяльності у сфері страхування і перестраховання (Solvency II) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nfp.gov.ua/content/direktivi-es.html>.
14. Страхування : [підручник] / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич, Р.В. Пікус [та ін.] ; за ред. В.Д. Базилевича. – К. : Знання, 2008. – 1019 с.
15. Супрун А.А. Проблемы оценки платежеспособности страховых организаций в посткризисном периоде / А.А. Супрун // Страховое дело. – 2011. – № 06. – С. 14–22.
16. Шірінян Л.В. Зарубіжний досвід забезпечення платоспроможності страхових організацій / Л.В. Шірінян // Економічні науки : збірник наукових праць ЧДТУ. – 2009. – № 22. – С. 40–45.